

František J. Vavák a *Píseň o králi Bavorovi*

Eduard Maur



FRANTIŠEK J. VAVÁK AND SONG ABOUT THE KING OF BAVARIA

The War of the Austrian Succession (1740–1748) met with an extraordinary response in the period chronicle entries and in song lyrics. With a few exceptions these songs express resistance to the enemies of Maria Theresa, save for the song *Prague has a King of Bavaria*, promising peasants that their ‘compulsory labour would come to an end’. The author tries to outline the circumstances of the birth of the song, its dating, and other circumstances.

KEYWORDS:

War of the Austrian Succession (1740–1748); reactions of the masses in Bohemia; song *Prague has a King of Bavaria*

Málokterá dějinná událost se odrazila v české lidové a pololidové slovesnosti tak výrazně jako války o dědictví rakouské, jež po smrti Karla VI. přivedly v letech 1740–1741 na území Čech, Moravy a Slezska francouzská, bavorská, pruská, saská a rakouská vojska k rozhodnému zápasu o císařský trůn i o vládu v habsburské monarchii.¹ Ohlas válečných událostí let 1740–1745 pronikl jak do písňové tvorby, tak do zápisků lidových písmáků a samouků i do kronikářských záznamů příslušníků vesnické inteligence, kteří se obraceli se svými dílky k potomkům, aby jim zachovali paměť prožitého vzrušení i utrpení.² Nebylo divu. Téměř jedno století se vojenské události Českému království vyhýbaly, takže jen několik letitých starců se snad mohlo matně rozpomenout na hrůzy švédské vojny, která je či spíše jejich rodiče zastihla v útlém dětství. Nejširší vrstvy obyvatelstva znaly válečný požár pouze z vyprávění vysloužilců a vandrovníků, z novin a kramářských písní. Náraz války o rakouské dědictví byl proto pociťován dvojnásob krutě. Ta navíc s sebou nepřinesla jen obvyklá strádání — průtahy a kvartýry domácích i cizích vojsk, loupeže, násilí, epidemie, rekrutýrku, přípráže, vysoké daně a hospodářský rozvrat. Šlo v ní i o samu existenci českého státu, který měl být zbaven vládnoucí dynastií — existující arci již jen v ženské linii — a rozdělen

- 1 Stručné vylíčení událostí 1740–1745 na základě dosavadní literatury podávám ve své publikaci, srov. Eduard MAUR, 12. 5. 1743: *korunovace na usmířenou. Marie Terezie*, Praha 2003. Ze zde uvedených novějších prací zasluhují pozornost zejména studie a knihy Marie Liškové, Eily Hassenpflug-Elzholz, Jeana-Fraçoise Noëla, Reeda Browninga a Matthewa Smitha Andersona.
- 2 K této literatuře viz zejména František KUTNAR, *Sociálně myšlenková tvářnost obrozeneckého lidu*, Praha 1948, nověji Jiří FIALA, *Dobové české slovesné reflexe slezských válek*, Olomouc 2001 nebo E. MAUR, 12. 5. 1743. Písňovou tvorbu kompletně vydal Jiří FIALA (ed.), *České písně ze slezských válek*, Olomouc 2001. Z této edice vycházím, pokud není uvedeno jinak, v následujícím rozboru písňové tvorby. Z novějších edic dobových kronikářských záznamů viz zejména František Václav FELÍŘ, *Letopis 1723–1756*, ed. Jan Vogeltanz, překlady Bořek Neškudla — Jiří Ohlidal, Praha 2011.



jako kořist mezi vítězné mocnosti. Lidového pozorovatele, jemuž stát splýval s osobou panovníka, konečně vzrušovala i skutečnost, že zápas s mocnou koalici evropských panovníků vedla samotná slabá žena.

Válka o země Koruny české, jak tento konflikt nazval Jaroslav Goll, však měla ještě jednu zvláštnost. Probíhala totiž v době počínajícího rozkladu agrárních poměrů, které se konstituovaly po třicetileté válce, a v době, kdy sociální zápas na vesnici postupně nabýval podoby boje za částečnou změnu dosavadního systému. Pro lidové myšlení té doby bylo příznačné, že změnu poddaní očekávali od zásahu shora, od panovníka. Tím více proto muselo v lidovém prostředí vyvolávat nejrůznější očekávání rozdvojení státní moci, existence dvou uchazečů o český trůn, rozštěpení elit na bavorskou a rakouskou stranu a v neposlední řadě i agitace obou válčících táborů, snažící se oslabit nepřítele využitím nespokojenosti lidových vrstev.

Reakce českých poddaných na situaci po roce 1740 byla silně regionálně diferencována podle toho, jaké vojsko ten či onen kraj obsadilo.³ K „Brandeburkovi“, jak byl v lidovém prostředí nazýván pruský král, který po obsazení Slezska vtrhl i do severních Čech a na Moravu, měl český a moravský poddaný vztah veskrze záporný. Byla to reakce na surovost pruské soldatesky, na násilné odvody do pruské armády a nepochybně i na konfesijní odlišnost; kritice lidových kronikářů neušel ani věrolomný vstup Fridricha II. do války. Otevřená protipruská vystoupení českých poddaných na sebe nedala dlouho čekat. Zprvu byla jen obranná. Na území Čech severně od Labe, obsazeném v zimě 1741–1742 pruskou armádou, utíkali poddaní houfně do lesů, nanejvýš se tu a tam odvážili udeřit na konvoj s násilně odvedenými rekruty. K obratu došlo až v závěru první slezské války, kdy vídeňský dvůr úspěšně využil zejména na Moravě protipruských nálad k rozpoutání lidového ozbrojeného odporu proti nepříteli.⁴ Kladný vztah k „Brandeburkovi“ si zachovali jen čeští tajní nekatolíci, jimž Fridrich II. vycházel všemožně vstříc ve snaze získat oporu v dobyté zemi a emigranty pro kolonizaci řídké zalidněných pruských území. V domácím prostředí však byli po sto letech rekatolizace jen izolovanou menšinou, jejíž postoj byl majoritnímu obyvatelstvu cizí.⁵

Složitěji se utvářel vztah českých poddaných k bavorskému kurfiřtovi Karlu Albrechtovi, jemuž se za pomoci Francouzů a Sasů podařilo 26. listopadu 1741 obsadit hlavní město království a 19. prosince přijmout jako nový, i když dosud nekoruno-

3 Tuto reakci jsem souhrnně vylíčil v publikaci E. MAUR, *12. 5. 1743*, kde je uvedena starší literatura včetně mých dílčích studií, mapující situaci v jednotlivých regionech.

4 Ladislav HOSÁK, *Lidové povstání proti pruským okupantům na Moravě r. 1742*, Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci — Historie 1, 1954, s. 42–53; Eduard MAUR, *Protipruský odboj v boleslavském kraji za první slezské války (1740–1742)*, in: Alena Pazderová — Jan Kahuda (edd.), *Našim jubilejkám. Sborník příspěvků k počtě životního jubilea Věry Beránkové*, prom. hist., PhDr. Dagmar Culkové a PhDr. Marie Liškové, Praha 2000, s. 180–189.

5 Starší literaturu k postoji českých evangelíků a k emigraci evidují v: Eduard MAUR, *Sociální aktivita českých poddaných za války o dědictví rakouské*, Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica 3, 1969, s. 35–70, zde s. 38, pozn. 9. Nověji viz Edita ŠTĚŘÍKOVÁ, *Z nouze o spasení. Česká emigrace v 18. století do pruského Slezska*, Praha 1992 a TÁŽ, *Pozvání do Slezska. Vznik prvních českých emigrantských kolonií v 18. století v pruském Slezsku*, Praha 2001.



vaný český král hold významné části české šlechty. Příchod Bavorů a Francouzů do Čech byl od počátku očekáván českými poddanými se sympatiemi. Již na podzim 1741, když se vojáci Karla Albrechta blížili k českým hranicím, kolovaly v zemi pověsti, že kurfiřt přichází jako starostlivý otec, a v západních Čechách byly dokonce velitelům bavorsko-francouzského vojska podávány tamními vesničany stížnosti na vysokou robotu. Přes tyto skutečnosti není možno prozatím uvést žádný konkrétní důkaz, že probavorské nálady byly v té době vyvolány agitací zvenčí, jak tvrdil Josef Svátek.⁶ Vzhledem k tomu, že se postoje francouzského velení a taktika bavorského kurfiřta vůči české šlechtě a jejím poddaným od počátku lišily, však nelze takovou agitaci přece jen vyloučit.

Oficiální agitace Karla Albrechta po vstupu do země, která mu měla zajistit podporu v českém prostředí, se obracela nikoliv k poddaným, ale ke stavům. V letáku vydaném při vstupu bavorské armády do rakouských dědičných zemí stejně jako ve své proklamaci za českého krále, vydané v prosinci roku 1741, zaručoval kurfiřt Karel Albrecht stavům nově získaných zemí, že jejich svobody a privilegia zůstanou nedotčeny,⁷ a v nastalém neklidu mezi poddanými se jednoznačně stavěl na stranu vrchností. Pokud i přesto vzrůstalo napětí mezi panovníkem a českou šlechtou, mělo to jiné příčiny, hlavně vysoké daňové požadavky a přehlížení stavovských orgánů francouzským velením. Jednoznačný příklon nového krále na stranu vrchností však nezabránil tomu, aby naděje v jeho pomoc nezačaly přerůstat na českém venkově v otevřený odpor proti vrchnostem. Již v prosinci, za kurfiřtova pobytu v Praze, přestali někteří poddaní robotovat a dovolávali se toho, že je nový panovník zbavil poddanství. Počátkem roku 1742 se přesvědčení, že roboty byly zrušeny, rozšířilo po celých západních Čechách obsazených Francouzi.⁸ Z některých panství přišly k novému králi poddanské delegace se stížnostmi na vysokou robotu, masově se šířila robotní renitence a někdy se poddaní dopouštěli i násilí na vrchnostech či jejich úřednících nebo se hromadně oddávali lesnímu pychu. Nový panovník reagoval na tuto situaci tak, že 12. března 1742 vyhlásil stanné právo, rozhodně se tedy nestavěl k poddaným nějak přátelsky.

Zdá se, že víru poddaných v zásadní změnu svého postavení posilovalo spíše jednání francouzského vojska. Francouzští velitelé totiž dlouho odmítali zakročít při robotních vzpourách, a pokud si poddaní stěžovali na vysoké roboty, dávali jim neurčité odpovědi, které jen posilovaly víru vesničanů ve zvrat poměrů. Do jaké míry to byla jen taktika, která měla zajistit, aby poddaní řádně plnili své povinnosti vůči králi a armádě, a do jaké míry měli pro své chování i jiné důvody, není zcela jasné. Nelze však přehlédnout, že v korespondenci francouzských důstojníků se v době českého tažení můžeme setkat s ostrou kritikou kořistnického života české šlechty a bezprávného postavení jejich poddaných. Tento kritický pohled jistě mohl ovlivnit i konkrétní chování Francouzů tvářící v tvář revoltujícím poddaným.

6 Josef SVÁTEK, *Dějiny Čech a Moravy nové doby. Kniha pátá. Panování císařovny Marie Terezie. Část 1.*, Praha 1897, s. 42–43.

7 L. HOSÁK, *Lidové povstání*, s. 48–53; Jaroslav KAŠPAR, *Tajná jednání o návrhu na zrušení nevolnictví a poddanství v Čechách a na Moravě roku 1742*, *Zápisky Katedry československých dějin a archivního studia* 5, 1961, s. 61–67.

8 E. MAUR, *Sociální aktivita*, s. 40.



Důvěra ve Francouze na čas poklesla poté, když po vyhlášení stanného práva os-
tře zakročili proti bouřícím se poddaným v západních Čechách; naivní víra v Karla
Albrechta, 24. ledna zvoleného římským císařem a 12. února korunovaného jako
Karel VII., ale žila nadále. Panovník zdržující se v Německu totiž svá nepopulární
rozhodnutí vydával prostřednictvím pražské vlády jmenované z českých šlech-
ticů a v jednotlivých případech dokonce zasáhl proti přílišnému útisku na někte-
rých panstvích, což jeho popularitu nepochybně posilovalo. Další vlna sympatií pro
Francouze a pro „krále Bavora“, doprovázená novými nepokoji, se přelila českým
venkovem, zejména Polabím a Pojizeřím, v létě a na podzim roku 1742. Tedy poté,
co Francouzi tísnění rakouskou armádou v Praze a vyjednávací s velením nepřítel-
te o nerušený odchod ze země počali rozšiřovat tzv. osvobozovací patent Karla VII.
z 5. července, ve kterém panovník českým poddaným za ozbrojené vystoupení proti
vojsku Marie Terezie sliboval trvalé osvobození z osobní poddanosti a tři roky da-
ňové svobody. Patent byl vydán z iniciativy francouzského maršála Charlese Louise
Augusta de Belle-Isle, který od samého počátku českého tažení přemlouval Karla
Albrechta, aby se choval jako dobyvatel země, zanechal pokusů o získání české
šlechty, která si nezasluhuje jeho důvěru, a raději se obrátil se slibem svobody na
české poddané.⁹ Karel Albrecht, kladoucí důraz na legalitu svého nároku na český
trůn, takový postup dlouho odmítal, a teprve když se situace jeho francouzských
spojenců v Čechách stala kritickou, vyslovil s tímto krokem souhlas a schválil i kon-
krétní podobu patentu navrženou Belle-Islem. Francouzský maršál ovšem dal patent
vytisknout ještě dříve, než mohl císařův souhlas dorazit do obležené Prahy. Když pak
o Vánocích roku 1742 Francouzi opustili Čechy (s výjimkou Chebu), nastal na českém
venkově opět klid.

Poměr lidových vrstev k Marii Terezií a její armádě byl složitý. Na území obsaze-
ném Prusy byla „lotrinská“ armáda přijímána s úlevou a na Moravě dokonce získala
ozbrojenou podporu ze strany poddaných, mimo jiné díky obratné politice dvora,
slibujícího účastníkům protipruského „pozdvížení“ citelné úlevy. Na českém území
však sympatie poddaných dlouho zůstávaly na straně Francouzů a „krále Bavora“.
Hezky je ilustruje výrok jistého sedláka ze Zábouří u Mělníka, který po výpadu Fran-
couzů z Prahy a jejich příchodu do města oslovil mělnickou měšťanku slovy: „Hledte,
babo, prve tu byli vaši a neníčko jsou tu naši.“¹⁰ Ale i na území dlouhodobě obsaze-
ném Rakušany trval odpor k rekrutýrce a docházelo k drobným lokálním vzpourám.
Velká část poddaných v Čechách si pak nepřála nic jiného než brzký mír, bez ohledu
na to, kdo bude vítězem. Výmluvně to dokládá modlitba vytesaná na svatojánské
statui, postavené roku 1742 v Komárově na Pardubicku na náklad sedláka Václava
Půlpána:

9 K tomu viz podrobněji Eduard MAUR, *Geneze „osvobozovacího patentu“ Karla VII. z 5. července 1742*, in: Michal Svatoš — Luboš Velek — Alice Velková (edd.), *Magister noster*, Sborník statí věnovaných in memoriam prof. PhDr. Janu Havránkovi, CSC., Praha 2005, s. 445–455, zde s. 448.

10 Národní archiv [dále jen NA] Praha, fond Staré militare, 1742, List řepínského správce Jana Kotka boleslavskému krajskému hejtmanovi Františku Zhorskému ze Zhoře z 23. září 1742.

Oroduj za nás, ubohé lidi,
 máme soužení veliké bídy,
 čtyři králové v Čechách bojují,
 vypros pokoj, dej jim srovnání.¹¹



Představa o náladách a pocitech současníků válek ze čtyřicátých let je ovšem poněkud deformována tím, že po vytlačení nepřítele ze země tereziánské úřady ostře perzekvovaly všechny písemné i ústní projevy sympatií k bavorskému kurfiřtovi a k Francouzům. Dokonce i úřední dokumenty z doby francouzské okupace byly ničeny. Snad právě proto se nám dochovalo tak málo z té části lidové slovesnosti, která se stavěla kladně k nepřítelům Marie Terezie. Profrancouzské sympatie českých poddaných přitom byly staršího data, probleskovaly například za povstání roku 1680 nebo za chodské vzpoury. Vskutku nebezpečných rozměrů dosáhly až v letech 1741–1742, ale můžeme se s nimi setkat i později. Když propukla roku 1775 poslední velká selská rebelie v Čechách, hledaly úřady příčinu mimo jiné i v existenci „osvobozovacího“ patentu Karla VII. z 5. července 1742, který prý stále koloval mezi poddanými,¹² a reminiscence na čtyřicátá léta nechyběly ani za neklidu vyvolaného u nás francouzskou revolucí.¹³

V dochované písňové tvorbě ze čtyřicátých let se však sympatie k Francouzům, eventuálně k Bavorům, nijak významně neprojevuji. Lidové a pololidové písně z doby války o dědictví rakouské, zvláště písně a další skladby moravského původu, jsou z největší části ostře protipruské. Jedná se o tisky, zejména tisky jarmarečních písní, o veršované skladby lidových samouků i o několik písní lidových, namnoze odvozených od prvých dvou typů. Pruský vpád na Moravu roku 1742 se stal i námětem dvou hanáckých zpěvoher a našel také ohlas v lidové frašce.¹⁴ Kramářské a vůbec pololidové písně samozřejmě nemusely vždy věrně odrážet smýšlení lidových vrstev, často měly vysloveně agitační charakter a vznikaly snad i na úřední objednávku. Přežívání a obměňování jejich části v lidovém prostředí však naznačuje, že lidový posluchač se s jejich tendencí shodoval. Rejstřík protipruských písní a skladeb byl přitom velmi široký. Sahal od pouhého konstatování sběhlých událostí či citově zabarveného líčení válečných útrap přes modlitby za porážku nepřítele a za mír nebo povzdech rekruta opouštějícího své milé až po bojové výzvy a slova díkůvzdání za „obdržený pokoj“. Nechyběla v něm ani kritika „pohanského“ chování „kalvína Brandeburka“ a ostré výpady proti židům. Dochovala se jen jediná skladba z té doby, která vyjadřovala

11 Bohumil JELÍNEK, *Utrpení pardubských poddaných za slezské války roku 1744–45*, Východočeský republikán 15, 1933, č. 3, s. 2.

12 E. MAUR, *Sociální aktivita*, s. 65.

13 Josef POLIŠENSKÝ, *Napoleon a srdce Evropy*, Praha 1971, s. 33.

14 Protifrancouzskou tendenci vyjadřuje zpěvohra *Pláč krokodýlův aneb jináče Exequia francouzské*. K této tvorbě viz podrobně J. FIALA, *Dobové české slovesné reflexe*, s. 70–90. Na rozdíl od zmíněné frašky a prvých hanáckých oper se česká komická zpěvohra *Solatia pacis*, jejíž libreto rovněž líčí svízele války s Brandeburkem a radost z uzavřeného míru, zřejmě vztahuje až k válce sedmileté. František ČERNÝ a kol., *Dějiny českého divadla I. Od počátků do sklonku osmnáctého století*, Praha 1968, s. 338.



sympatie k pruskému králi — pracovní píseň „Brandeburku, podej ruku, a my tobě více, srdce, játra, plíce“, údajně zpívaná při děláni dřev východočeskými evangelíky. V jejich prostředí však žila již několik let před pruským vpádem a není jisté, že zápis jejího textu je zcela autentický.¹⁵

Písňové projevy, jež vznikaly jako reakce na vpád Bavorů a Francouzů, jsou mnohem méně početné a jejich tendence je většinou umírněnější. Snad jediné kramářská píseň *Přišli sou k nám Francouzové*, opsaná Vavákem podle pražského tisku z roku 1742, může být jak svým rozsahem, tak i tendencí přiřazena k moravským protipruským písním. Nevyjadřuje ani tak nálady venkovského lidu jako spíše postoj pražského měšťanstva, jehož poměr vůči okupační moci byl zvláště na konci pobytu Francouzů v Praze velmi napjatý.¹⁶ Pokud se kritika Francouzů ozývá i u moravského veršovce Tomáše Kuzníka, pak v nesrovnatelně menší míře než kritika, již adresoval Prusům. V lidových písních se připomínají boje s „Francouzi“ nebo „Bavorem“ jen málo, je však zajímavé, že písně tohoto zaměření se udržely v lidovém prostředí až do 19. století.

Zcela jedinečné postavení zaujímá v písňové tvorbě vzniklé za slezských válek agitační *Píseň o králi Bavorovi*. Je to totiž — pomineme-li výše zmíněné dvojverší z prostředí východočeských evangelíků — jediná známá píseň z let 1741–1745 stranící protivníkům Marie Terezie. Existují doklady o tom, že byla rozšiřována jako tisk a že se zpívala o jarmarcích, avšak žádný výtisk se nedochoval, takže musíme vycházet z jejího rukopisného záznamu pořízeného rychtářem v Milčicích u Poděbrad F. J. Vavákem nebo z edice pořízené z neudaného pramene, zřejmě přímo z Vavákova *Zboru písní*, roku 1899 O. G. Paroubkem.¹⁷

Jak vysvítá z Vavákova komentáře, milčický rychtář zaznamenal z četných písní reagujících na situaci, „když čtyři nepřátelé v zemi české byli“, ve svém *Zboru* jen protifrancouzskou píseň *Přišli sou k nám Francouzové* a naopak probavorsky zaměřenou *Píseň o králi Bavorovi*. Písně z let 1741–1742 totiž nepovažoval za historické, „neb když se takové písně hlásají, všickni lidé v zemi o tom vědí.“ Pro „delší památku“ tehdejších událostí nicméně zapsal alespoň zmíněné dvě.¹⁸

Vnější popud k tomu, aby *Píseň o králi Bavorovi* Vavák zařadil do svého rukopisného *Zboru písní*, dal roku 1806 jakýsi blíže neurčený pan Šrámek „z Rakous od S. Hippolyta“ (Sankt Pölten), který o píseň projevil zájem a požádal Vaváka, aby mu ji opatřil. Vavákův *Zbor* obsahuje jen její text. Vavák původně chtěl zaznamenat i její melodii,

15 Otiskl ji poprvé Antonín REZEK, *Dějiny prstonárodního hnutí v Čechách*, Praha 1877, s. 107.

16 František Jan VAVÁK, *Zbor písní*, rkp. Knihovny Národního muzea v Praze, sign. I B 26, s. 253–254.

17 Tamtéž, s. 255; Otakar G. PAROUBEK, *Píseň o králi Bavorovi*, Časopis Musea Království českého 73, 1899, s. 326–328. Paroubek přejímá nejen text písně, ale i část Vavákova komentáře. Vavákův záznam i jeho komentář vydal nověji J. FIALA (ed.), *České písně*, s. 40–41, č. 9, a to s dvěma drobnými odchylkami od originálu, které poněkud mění smysl textu: V druhé strofě má být „bude ještě dobře s vámi“, nikoliv „s námi“ a v sedmé strofě „Buďte z toho potěšení“, nikoliv „Bude z toho potěšení“.

18 Ve Vavákově pozůstatosti se nalézá ještě opis písně *Hlas země české*, namířené proti králi Bavorovi a jeho francouzským a saským spojencům. J. FIALA (ed.), *České písně*, s. 38–39, č. 8. Tuto skladbu Vavák do *Zboru* nezařadil.



nakreslil si i notovou osnovu, ale ta nakonec zůstala prázdná a Vavák se spokojil se sdělením, že píseň se zpívala na melodii taneční písně *Káča má*. S touto informací se musíme spokojit i my.

Otakara G. Paroubka (1856–1909), středoškolského profesora v Praze a pilného přispěvatele do *Muzejníku*, *Památek archeologických* a *Českého lidu*, zřejmě přivedl k *Písni o králi Bavorovi* rodácký zájem a rodinná tradice. Narodil se totiž v Sadské, v bezprostředním sousedství Vavákových Milčic, jako syn Františka Adolfa Paroubka (1828–1888), kupce a městského tajemníka. F. A. Paroubek byl znám jako organizátor vlasteneckého ruchu v rodném městečku a autor řady časopiseckých článků i několika rukopisných děl z dějin Sadské, heraldiky, numizmatiky a genealogie. Ještě zajímavější osobou však pro nás je Otakarův děd Apolinář Paroubek (1780–1844). Ten totiž spolu s učitelem Janem Tadeášem Plačkem sbíral v okolí Sadské české lidové písně pro vídeňského skladatele Antona Diabelliho, jemuž zaslal do Vídně tři objemné svazky.¹⁹ A s Plačkem byl v úzkých stycích i Vavák.²⁰ Je tedy pravděpodobné, že Paroubkova edice *Písně o králi Bavorovi* vycházela z Vavákova *Zboru*, přinejmenším by pro to mluvil fakt, že O. G. Paroubek cituje Vavákovu poznámku o perzekuci písně. Dvě drobné textové odchylky („nové“ x „mnohé“ a „krále“ x „Karla“) lze dobře vysvětlit přehlédnutím, případně několikerým opisováním. Vyloučit nemůžeme ani existenci společné předlohy, v každém případě lze předpokládat těsnou souvislost mezi oběma záznamy.

Jedenáctistofová *Píseň o králi Bavorovi* (název jí dal Paroubek) má výslovně agitační ráz. V prvních šesti strofách se anonymní autor postupně obrací k jednotlivým stavům Českého království i k obyvatelům vedlejších zemí Koruny české s výzvou, aby se radovali z nového „krále Bavora“, a vypočítává přitom, co jim nový panovník přinese. Úvod každé strofy, který se opakuje jako refrén, tvoří verše „Praha má, Praha má / pána, krále Bavora,“ vlastní konkrétní sdělení pak je obsahem třetího a čtvrtého verše. Strofy 7–11 mají dosti odlišnou podobu. Místo slibů pro jednotlivé stavy se zde sdělují konkrétní informace o tom, že Karel „již má císařskou korunu“ a „bude též na českém trůnu“, a v souvislosti s královým chystaným příjezdem se Praha vyzývá, aby zanechala nařikání a strojila se „k slavnému vítání“. Ale i celá česká země má plesat, neboť bude „obnovena všecka“ a Karel bude jejím pánem a králem, stejně milým jako jeho předchůdce.

Obsah písně zaujme řadou formulací. Jsou v ní jmenovány i vedlejší země Koruny české, ačkoliv podle plánů protitereziánské koalice měly být od českého státu odtrženy, dokonce se uvádí i Lužice, která k němu již více než jedno století nepatřila. Cit pro celistvost českého státu, který se tím manifestuje, nebyl ovšem ve své době ojedinělý a probleskuje i v jiných projevech současníků.²¹ Se záměry Karla Albrechta ov-

19 Heslo *Paroubkové*, in: Ottův slovník naučný IXX, 1902, s. 271. Příbuzným Apolináře Paroubka byl i Jiří Václav Paroubek, farář v Líbeznících, autor známých pamětí z dob slezských válek.

20 Josef PETRÁŇ, *Rok 1775 ve veršovaných skladbách českých současníků*, Acta Universitatis Carolinae, Historica 6, 1955, s. 149–192, zde s. 156–158.

21 Eduard MAUR, *Vlast, národ a stát v Čechách v očích lidového kronikáře na sklonku existence tradiční společnosti (1740–1830)*, in: Karel Malý — Ladislav Soukup (edd.), *Vývoj české*



šem neměl nic společného, neboť právě on se chystal rozkázat jednotu českého státu odstoupením Slezska pruskému králi a Moravy saskému kurfiřtovi.

Ještě zajímavější je sociální tendence skladby. Přečteme-li text písně podrobněji, zjišťujeme, že sliby dávané jednotlivým stavům v Čechách a obyvatelům vedlejších zemí jsou velmi neurčité a mlhavé. Je tu nicméně jedna výjimka, a tou je slib zrušení selské roboty. Češi se mají radovat proto, že je Karel VII. potěší, pánům bude jistě dobře, měšťané mají mít mnohé milosti, jmenovitě ovšem neuvedené, všem lidem bude pomozeno v jejich bídě, česká země bude obnovena, Moravané, Slezáci a Lužičané se mají radovat jen proto, aby to šlo do rýmu. Pouze k poddaným se autor obrací s konkrétní výzvou: „Radujte se, vy sedláci, vám se robota převrací.“ Slib zrušení roboty v *Písni o králi Bavorovi* ukazuje, že její autor si byl dobře vědom toho, jaké naděje poddaní vkládali do nového krále. Robota byla v očích českého sedláka nejen nejtíživějším břemenem, ale přímo hlavním atributem osobního poddanství. Bylo-li sedlákům slibováno jménem nového krále zrušení osobní nesvobody, český sedlák si vysvětloval slib jako zrušení roboty. A z toho vycházel i autor písně.

Tento fakt musíme vzít v úvahu, jestliže se pokusíme určit přesnou dobu vzniku písně. Pokud by vznikla ještě před příchodem bavorského kurfiřta do Čech, potvrzovalo by to existenci probavorské agitace mezi českými poddanými, kterou předpokládal Josef Svátek. Některé verše to však vylučují. Opakování formulace, že Praha má krále Bavora, dokládá, že píseň nevznikla před pádem Prahy do rukou Bavorů, Francouzů a Sasů. V osmé strofě se, jak víme, navíc konstatuje, že Karel již má císařskou korunu, v deváté se pak Praha vyzývá k slavnému vítání, neboť přijede král a pán Karel VII. Píseň v té podobě, jak ji zapsal Vavák, tedy musela vzniknout až po císařské korunovaci Karla VII. ve Frankfurtu nad Mohanem dne 12. února 1742. Nemohla tudíž odrážet jeho příjezd do Prahy na sklonku roku 1741, následovaný holdem české šlechty, tím méně mohla být složena ještě dříve. Důležitá je i zmínka o chystaném slavném vítání, jež zřejmě souvisela s plánovanou korunovaci Karla na českého krále. O té se uvažovalo na jaře 1742, ale nakonec se kvůli zbídačení země a nepříznivé vojenské situaci nekonala. Právě v popisované době však vrcholila první vlna protirobotních bouří českých poddaných. Jakékoliv „převrácení roboty“ nicméně v této době rozhodně nebylo v souladu s postojí Karla Albrechta, takže není zcela jasné, v jakých kruzích píseň vznikla, eventuálně kým byla objednána.

Nabízí se ale ještě jedna možnost výkladu, že totiž píseň vznikala postupně, čímž by bylo možno vysvětlit některé vnitřní rozpory jejího textu. Zdá se, že prvá část písně (strofy 1–5) byla složena dříve než zbytek, a to hned po vjezdu Karla Albrechta do Prahy. Ten vstoupil do hlavního města Čech 26. listopadu 1741, bezprostředně po jeho pádu, a 7. prosince se obrátil k veřejnosti s manifestem, v němž se oficiálně prohlášoval českým králem Karlem III. (nikoliv VII.!), sliboval stavům i všemu obyvatelstvu svou náklonnost i zachování jejich privilegií a svolával stavy do Prahy k holdování. Prvních pět slok *Písne o králi Bavorovi* jen rozvádí jeho sliby a se situací, kdy manifest

ústavnosti v letech 1618–1918, Praha 2006, s. 250–287, zde s. 260–261; Jarosław MALICKI, *Ke zprávám o Slezsku ve východočeských městských kronikách z 18. století*, in: Václav Petrbock — Radek Lunga — Jan Tydlidát (edd.), *Východočeská duchovní a slovesná kultura v 18. století*, Boskovice 1999, s. 79–91.



ze 7. prosince vznikl, se shodují i v tom, že král byl v té době přítomen v Praze a vůbec v Čechách, jež opustil (a to navzdýcky) koncem prosince, aby v říši vyčkal císařské volby a korunovace. V době, kdy se uvažovalo o české korunovaci, pak mohly být k původní písni, která zřejmě dosáhla značné obliby, připojeny sloky 7–11, které musely vzniknout jednoznačně až po Karlově císařské korunovaci 12. února 1742, neboť uvádějí, že Karel má císařskou korunu, a titulují ho jako Karla VII. Toto označení najdeme sice i v první sloce, ale to může být výsledek pozdější úpravy celého textu. Také po formální stránce je mezi oběma částmi značný rozdíl. Prvá část má dokonalou logickou stavbu a respektuje důsledně metrum písně, druhé části tyto vlastnosti chybí, mění se v ní i refrén a navíc jeho nová podoba není důsledně dodržována.

Všechny tyto okolnosti nás vedou k důvodné domněnce, že někdy bezprostředně po králově vjezdu do Prahy nebo spíše po vydání manifestu ze 7. prosince vznikla pěstitrořivá agitační píseň *Praha má krále Bavora*, jež brzy získala značnou popularitu a snad i přispěla k tomu, že bezprostředně po pádu Prahy se k novému králi začali obracet poddaní se stížnostmi na robotu. K původní písni pak někdy po 12. únoru 1742 neznámý autor dosti neumělým způsobem přidal druhou část, oznamující, že Karel byl korunován za císaře a že se chystá přijet do Prahy a ujmout se vlády. O tom, že píseň skutečně získávala na českém venkově poddané na stranu nového krále, svědčí zprávy o neklidu na drobném statku Volanice u Jičína, kde po vzoru sedláků z jiných krajů, obračejících se na Francouze, vyslali poddaní na jaře roku 1742 svého delegáta Matese Vítky k pruskému veliteli do Poděbrad se žádostí, aby jim byly sníženy vysoké roboty. Když byl krátce po odchodu Prusů Vítek zatýkán, adresoval vrchnostenským úředníkům hrozbu: „Počkejte, sakramenti, až jen náš milostivý král přijde, nebudete vy takový vůle mít, jako ji máte [...]. Chcete mít královnu, budete mít čerta, kdyby vás vzal i s ní.“ Při výslechu pak Vítek potvrdil, že očekávaným králem myslel Bavora, a dodal, že prý znalosti o něm „měl od lidí, kteří říkali, že má být králem, a z té písničky Praha má svého krále Bavora, kterou zpívali různí lidé, také po jarmarcích“.²²

Volanická vzpoura i skutečnost, že oba publikované zápisy písně pocházejí z Poděbradska, by mohly zavádět k závěru, že známost skladby byla omezena jen na prostor středního Polabí. Je to však spíše pouhý optický klam. Jak ukazuje nález několika tištěných exemplářů písně roku 1747 ve vsi Políkno u Jindřichova Hradce, byla píseň známa i ve vzdálené jihočeské oblasti, která byla téměř po celou dobu první slezské války základnou vojenské moci Marie Terezie v Čechách.²³ Nález několika exemplářů na jednom místě přitom dokládá, že píseň byla tištěná, nejspíše jako kramářský tisk, jak naznačuje i Vítkova výpověď o tom, že se zpívala o jarmarcích. Charakteristickou podobu kramářské písně ovšem postrádá, jde vysloveně o píseň agitační.

Strach z možného účinku písně vyvolal tvrdá protipatření tereziánských úřadů. Jak nás zpravuje Vavákův komentář ve *Zboru písní*, byla po vítězství Marie Terezie

22 NA Praha, fond Stará manipulace, B 1/96, výslech Matese Vítky. K přesnější dataci události viz Jan HELLIICH, *Poděbradsko za válek slezských 1740–1744*, Časopis pro dějiny venkova 17, 1930, s. 23–50, zde s. 34. Podle Hellicha pruský velitel von Bodenberk, na něhož se Vítek obracel, přišel do Poděbrad 8. dubna 1742.

23 František TEPLÝ, *Selské bouře*, Praha 1931, s. 74–75. Exempláře písně byly nalezeny „v zátřámi“ u sedláka Hulíka, který musel slíbit, že již nikdy nepřijme žádný velezrádný tisk.



a po upevnění její vlády přísně zapovězena, byly prohlíženy tiskárny, zda v nich nejsou nějaké exempláře, píseň se pod trestem špinhausu nesměla tisknout ani zpívat v krčmách či kdekoli jinde. Stávalo se prý dokonce často, že byli trestáni chasníci, kteří si v hospodě dali zahrát písničku *Káča má*, na jejíž melodii se *Píseň o králi Bavorovi* zpívala. Na nevinnou píseň prý dohlíželo vojsko, drábové a rychtáři a její nota přišla, jak Vavák tvrdil, k zapomenutí.²⁴

Píseň o králi Bavorovi však přes všechnu perzekuci žila i nadále. Nebylo jistě náhodou, že když roku 1775 vypuklo největší rolnické povstání raně novověkých Čech, neznámý lidový veršovec z Unhošťska použil incipitu „Radujte se, sedláci“ k vyjádření radostného vzrušení nad vydáním nového robotního patentu. A když mu pak jakýsi vrchnostenský přísluhovač odpověděl posměšnou parodií, uvedl ji rovněž veršem „Radujte se, sedláci“, který se poprvé objevil za vlády Karla Albrechta.²⁵

Vavákovo tvrzení, že melodie písně *Káča má* upadla v zapomnění, ovšem není možno brát doslova. Píseň se dochovala dokonce v několika zápisech z 19. století, a to v různých textových variantách.²⁶ Nejstarší text najdeme ve sbírce Jana Jeníka z Bratřic (1810), melodie se pak poprvé objevuje v několika rukopisech z počátku dvacátých let, především v rukopisech tzv. guberniálního sběru. Záznamy textů i melodií otištěné v různých edicích pocházejí nejen z Nymburska nebo Chrudimska, ale i z jižních Čech, což dokládá značné rozšíření a oblibu této skladby. Je to žertovná taneční píseň (podle Šebka a Lososové snad svatební) o parádivé selské dívce, složená v dvoudobém rytmu, oblíbeného schématu [:a:] [:b:] [:a:]. Paroubek, který sám pořídil jeden její záznam, uvádí, že se tančila jako obkročák. Je zajímavá podrobným výčtem krojových součástek.

S. Šebek a E. Lososová upozornili také na zajímavou skutečnost, že nápěv *Káči* se nápadně podobá melodii francouzské taneční písně *Sur le pont d'Avignon*. Tato píseň, doprovázející oblíbenou dětskou taneční hru, je známa po celé Francii, nejvíce na jihu. Její zápis podle Šebka a Lososové najdeme snad ve všech francouzských sbírkách dětských písní z druhé poloviny 19. století a její melodie se ozývá i v současném šansonu. Ze starších francouzských písňových sborníků je sice známa i jiná píseň stejného názvu, velmi oblíbená v 16. a 17. století, ta však s dnes známou písní nemá kromě incipitu nic společného.

24 Vavákův komentář otiskuje J. FIALA (ed.), *České písně*, s. 41.

25 J. PETRÁŇ, *Rok 1775*, s. 154–155.

26 Píseň otiskují Svatopluk ŠEBEK — Eva LOSOSOVÁ, *Lidová píseň „Káča má...“*, zajímavý historický doklad, Vlastivědný zpravodaj Polabí, 1965, s. 104–109, zde s. 104. Uvedená edice vychází z rukopisu „Staré světské písně ze Sadské“ z roku 1820 (rkp. Knihovny Národního muzea v Praze, sign. V C 10), jehož autory byli učitelé Jiří Němeček, Jan Tadeáš Plaček a Václav Pícek. Z guberniálních sbírek obsahují záznam textu i melodie rukopisy Kunzův a Kolowratský, z něhož záznam převzal ve své edici i Rittersberg. Důležitý je zejména rukopis Kunzův, který uvádí jako místo původu „Z Chrudimska“ (editor nepřesně uvádí původ z Kouřimska). Viz Lubomír TYLLNER (ed.), *Thomas Anton Kunz: Böhmische Nationalgesänge und Tänze I – Faksimile, II – Texty*, Praha 1995. Viz zejména I, s. 65, č. 255 a II, s. 90, 137–138. Z mladších editorů uvádí Karel Jaromír Erben jako místo původu Prácheňsko. Karel Jaromír ERBEN, *Prostonárodní české písně a říkadla*, Praha 1864, s. 252, č. 614, nápěv č. 233. Nejmladší záznam písně otiskl O. G. PAROUBEK, *Píseň*, s. 328, a to na základě předzpěvu rodinné služky původem ze Sadské.



Protože dodnes živá píseň o avignonském mostu pochází patrně z počátku 19. století, časová priorita podle Šebka a Lososové patří české písni. Oba autoři to dokládají obsahovým rozbořením textu písně *Káča má*. Nacházejí v něm totiž zmíněny jak dosti archaické krojové součástky, tak i součástky mladší, empírové. Vyvozují z toho, že píseň byla s vývojem ženského kroje modernizována, avšak zachovala si původní jádro, které vzniklo nejpozději v polovině 18. století. Vavákův výklad, který ale nevzali v úvahu, to jen potvrzuje.²⁷

Úvahy Šebka a Lososové je ale třeba korigovat v jedné věci. Na základě časové priority české skladby a pozdního výskytu mladší písně *Sur le pont d'Avignon* totiž autoři vyslovili domněnku, že melodie francouzské písně je odvozena přímo z české písně *Káča má*. K převzetí melodie mohlo podle nich dojít nejlépe za napoleonských válek. Souvislost *Káči s Písní o králi Bavorovi* by ovšem mluvila spíše pro převzetí melodie za války o rakouské dědictví, za více než ročního pobytu Francouzů v Čechách, kdy k tomu byla rozhodně větší příležitost než za krátkodobých vpádů napoleonské armády do našich zemí nebo během tažení rakouské armády do Francie. I taková domněnka má však své slabiny, neboť česká melodie se mohla do Francie dostat úplně jiným způsobem. Melodie *Káči* byla ve své době zřejmě velmi oblíbená, takže si ji záhy „vypůjčilo“ několik skladatelů (pokud ovšem „vypůjčena“ z jiné skladby nebyla i ona). Již roku 1756 byla použita v písni *Der Prager Student*, vydané v německém Altdorfu,²⁸ a roku 1777 použil motiv z *Káči* i český skladatel a harfenista s pařížským školením Jan Křtitel Krumpholtz (1747–1790) v poslední větě svého koncertu č. 5, B dur, pro harfu a orchestr. Tato skladba přitom vznikla v Paříži na závěr Krumpholtzova úspěšného turné po evropských zemích, po němž se skladatel trvale usadil ve Francii.²⁹ „Česká“ melodie *Avignonského mostu* tedy mohla dospět do Francie nejrůznějšími cestami, což ovšem nijak nesnižuje hodnotu upozornění na překvapivou melodickou příbuznost české a francouzské písně.³⁰

* * *

-
- 27 Šebek s Lososovou ve svých úvahách o dataci navíc vycházeli z předpokladu, že píseň odrážela vývoj kroje na Nymbursku, a nebrali v úvahu, že ji známe i z jiných končin Čech, kde vývoj kroje mohl probíhat poněkud jinak. Tím důležitější proto je, že existenci písně před rokem 1741 bezpečně dokládá Vavák.
- 28 Podle výkladu Michaela Pospíšila podaného na koncertu souboru Ritornello v Clam-Gallasově paláci 2. června 2016. Je tedy prakticky vyloučeno, že melodie *Káči* upadla v zapomnutí, jak tvrdil Vavák.
- 29 Miloš MÜLLER, *Jan Křtitel Krumpholtz. Život a dílo harfového virtuóza a skladatele*, Praha 1999, s. 18–23, 38, 57, 62, 103. Koncert byl dáván poprvé veřejně v Paříži o Vánocích 1778 a vydán tamtéž v následujícím roce. Za laskavé upozornění na tuto souvislost i na další fakta děkuji doc. PhDr. Lubomíru Tyllnerovi, CSc. z Etnologického ústavu AV ČR.
- 30 Původní verze této studie vznikla roku 1977 pro rukopisný sborník připravený Historickým klubem k 75. narozeninám jeho starosty Františka Kutnara a nebyla nikdy v plném znění publikována. Děkovný dopis F. Kutnara ze 17. prosince 1977 (ve vlastnictví autora) poskytuje zajímavou informaci o nenaplněných Kutnarových tvůrčích plánech: „Před léty, hlavně v době okupace, kdy jsem se četbou těchto tištěných dokumentů držel ve víře v národní existenci, dělal jsem si plány, jak tuto oblast důkladně projdu a rozeberu v obraze jakéhosi vnitřního světa lidových vrstev. Vzešlo z toho několik pokusů, ale jinak to zůstalo



Píseň o králi Bavorovi, zaznamenaná F. J. Vavákem, vznikla jako jedna z mnoha dobových českých písní reagujících na události války o dědictví rakouské, přesněji řečeno na krátkou vládu bavorského kurfiřta Karla Albrechta v Čechách v letech 1741–1742. Jako jediná ze zmíněných písní je psána z pozic stoupenců „krále Bavora“, zatímco všechny ostatní zaujímají k nepřátelům Marie Terezie, především k pruskému králi Fridrichu II., kritický postoj. Tato typická agitační píseň, která se zpívala na melodii taneční písně *Káča má šněrovačku s prýmama*, vyšla tiskem a zpívala se na jarmarcích. V její první části se vypočítává, co jednotlivým stavům v českých zemích přinese vláda „krále Bavora“. Z uváděných „milostí“ je však konkrétní jen jediná: rolníkům se slibuje, že se jim „robota převrací“. V druhé části pak se vybízí Praha, aby zanechala naříkání a chystala se uvítat nového krále, který již má císařskou korunu a bude brzy i na českém trůnu. O písni víme, že byla rozšiřována v době, kdy se na českém venkově šířily pověsti, že nový král zrušil robotu, které daly podnět k vlně protirobotních bouří v zimě 1741–1742. Záměrům nového krále ovšem neodpovídala, neboť ten usiloval o přízeň české šlechty, od počátku odmítal návrhy Francouzů na pobuřování poddaných slibem svobody a svůj postoj změnil teprve v červenci 1742, když se jeho francouzští spojenci v Čechách dostali do kritické situace. Není však vyloučeno, že píseň vznikla z iniciativy francouzského velení, jež osvobození rolníků prosazovalo od samého počátku českého tažení. Analýza textu nabízí závěr, že vznikal postupně. Nejprve se asi objevila kratší agitační píseň o pěti strofách, a to bezprostředně poté, co se král 7. prosince 1741 v dobyté Praze oficiálně prohlásil českým králem. Později, někdy na jaře 1742, v každém případě však po císařské korunovaci Karla Albrechta, byla doplněna o další sloky, asi v souvislosti s chystanou, ale nerealizovanou Karlovou českou korunovaci. Zajímavá shoda melodie písně *Káča má šněrovačku s prýmama* s melodií francouzské taneční písně *Sur le pont d'Avignon*, pocházející z 19. století, dala vzniknout hypotéze, že česká melodie pronikla do francouzského folklóru za napoleonských válek. Ve skutečnosti k tomu mohlo dojít dříve, a to jak za pobytu Francouzů v Čechách v letech 1741–1742, tak například prostřednictvím tvorby českého skladatele J. Kř. Krumpholtze, usazeného od roku 1774 v Paříži, ale i jinými, dosud neznámými cestami. V každém případě *Píseň o králi Bavorovi* představuje mimořádně zajímavý doklad o způsobech, jakými byla vedena politická agitace v Čechách za válek Marie Terezie.

RÉSUMÉ:

The song about the King of Bavaria as recorded by the village magistrate F. J. Vavák, originated as one of many contemporary Czech songs responding to the events of the War of the Austrian Succession, or, more precisely, the short rule of Bavarian Elector Karl Albrecht in Bohemia in 1741–1742. Only one of these songs is written from the perspective of the supporters of the King of Bavaria, and all the others are critical of the enemies of Maria Theresa, especially the King of Prussia, Frederick

torse. Děkuji Vám proto, že jste mne svou prací uvedl do světa mně blízkých. Teď už jenom na pěších túrách našim krajem vnímám odraz těchto skutečností ve zbylém a mizejícím světě východočeského baroka.“

II. This typical agitation song was printed, sang at fairgrounds and played in pubs. Its first part enumerates what the rule of the “King of Bavaria” would bring to the individual Estates in the Czech Lands. However, only one of the “favours” is put in concrete terms: it is promised to the peasants that their compulsory labour (robota) would come to an end. In the second part, Prague is urged to stop whimpering and to get ready to welcome a new King who already has the Imperial Crown and will soon ascend the Czech throne.

We know that the song was disseminated at a time when rumours were rife in the Czech countryside about the new King doing away with compulsory labour, which triggered a wave of anti-robota unrest in the winter of 1741–1742. The song did not correspond to the intentions of the new King, for he carried the favour of the Czech nobility and from the outset rejected seditious suggestions for the subjects promising freedom. He only changed his attitude in July 1742, when his French allies in Bohemia found themselves in a critical situation. It cannot be ruled out, however, that the song was composed at the initiative of the French Command, which had wanted the liberation of peasants from the very beginning of the Czech campaign.

By analysing the song lyrics the author concludes that it was composed in stages. First, a shorter agitation song in five stanzas appeared, just after the King was officially proclaimed on 7 December 1741 King of Bohemia in conquered Prague. Later, sometime in the spring of 1742, but in any case after the Imperial coronation of Karl Albrecht, more stanzas were added to it, probably in connection with the forthcoming but unrealised Karl’s coronation in Bohemia. In the end, the author, on the basis of Vavák’s remark that the song was sung to the tune of *Káča má šněrovačku s prýmama*, addresses the question of the agreement of this melody with the French dance song *Sur le pont d’Avignon* from the 19th century. He shows that this melody need not have to enter into the French folklore from Bohemia during the Napoleonic wars, as S. Šebek and E. Lososová believed, but probably earlier, not only in 1741–1742, but also later, for example, through the work of the Czech composer Jean-Baptiste Krumpholz settled in Paris in 1774.

Prof. PhDr. Eduard Maur, CSc., emeritní profesor Ústavu českých dějin FF UK a Ústavu historických věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. Zabývá se českými dějinami raného novověku, zvláště hospodářskými a sociálními, historickou demografií a kolektivní pamětí (eduard.maur@ff.cuni.cz).

